

Mer enn etikk

Statlig eierskap dreier seg om mer enn etikkontroll. Viktige samfunnsinteresser tilsier en bred vurdering av selskapene.

Skandale! Har Telenor, som eier av en tredjedel av aksjene i teleselskapet Vimpelcom (registrert i Bermuda, hovedkvarter i Amsterdam), medvirket til storskala korrupsjon gjennom sin representasjon i Vimpelcoms styre? Hva har næringsministeren som politisk ansvarlig for forvaltningen av statens snaut 60 prosent eierandel i Telenor visst om dette? Eller burde ha visst? Og Stortinget?

Ut fra det som er blitt kjent i det siste har den kommende høringen i Stortinget potensial for en virkelig pinlig avkleddning av Telenors ansvarlige, om de da ikke påberoper seg taushet i lys av mulig straffansvar.

Riksrevisjonen vil se nærmere på statens rolle i styringen av aksjeselskaper hvor staten har eierandeler. Innfallsvinkelen vil være Stortingets retningslinjer for slik styring. De fokuserer på statsrådets (departementets) oppfølging av bedriftenes etiske adferd: klima og miljø, menneskerettigheter, arbeidstagerrettigheter og antikorrupsjon. Vel og bra.

Forhåpentlig vil gjennomgangen også omfatte styringen i et bredere perspektiv. Det som burde være selvsagt, men øyensynlig ikke alltid respekteres, er at statens styring må utøves gjennom statens styrerepresentanter, og i åpenhet for alle styremedlemmene. Underhåndskontakt mellom f.eks. politisk ledelse og selskapets administrerende direktør eller styreleder utenom styret forøvrig kan lett få karakter av tilsidesettelse av styret og eventuelle øvrige

Ut fra det som er blitt kjent i det siste har den kommende høringen i Stortinget potensial for en virkelig pinlig avkleddning av Telenors ansvarlige, skriver artikkelforfatteren. Foto: Aleksander Nordahl

Innlegg

Nils Holme

aksjonærer. Men hvor langt går de statlig oppnevnte styremedlemmenes informasjonsplikt den andre veien?

Styret i et aksjeselskap er avhengig av konfidensialitet i saksbehandlingen. Dersom selskapet er børsnotert kreves likebehandling av aksjonærene. Staten har vel ikke krav på annen informasjon enn øvrige aksjonærer, eller børsen?

For selskaper hvor statens hovedinteresse er økonomisk utbytte (f.eks. Hydro, Yara, DNB), burde det være relativt enkelt å innrette den statlige styringen på linje med andre aksjonærinteresser. Men det kreves klarhet.

Vanskeligere blir det når heller majoritetside selskaper ivaretar samfunnsinteresser ut

over de økonomiske aksjonærinteressene.

- Telenor har en sentral rolle som eier og drifter av tele-infrastruktur, også for andre operatørselskaper.
- Statsforetaket Statnett har hånd om det høyspente sentralnettet som binder elkraft-Norge sammen.
- Statkraft kontrollerer halvparten av elkraftproduksjonen i landet.
- Statoil har ved sin årsomsättning tilsvarende 60 prosent av statsbudsjettet tung innflytelse i mange retninger.

Felles for disse bedriftene er at vedtektene - som det altså er styrets oppdrag å ivareta - er utformet for selskapets (aksjonærenes) beste som internasjonale konsern, og i beste fall med

bare marginalt hensyn til de nasjonale samfunnsfunksjonene. Her kan det oppstå konflikter. Om telesystemet bryter sammen vil kostnadene være langt mindre for Telenor enn for samfunnet. Men innretningen av telesystemet styres primært av selskapets økonomiske interesser, ikke av samfunnets sikkerhetsbehov.

For elkraftsystemet er samfunnsinteressen leverings-sikkerhet, mens verkene tjener best på kraftmangel. Er det i samfunnets interesse at disse selskapenes gevinster investeres i stort omfang i utlandet? Eller at de strukturerer virksomheten for å redusere skatten i Norge?

Begge deler praktiseres, og er åpenbart innenfor vedtektenes krav for selskapenes vel. Uten endringer i vedtektene er det ikke meget rom for statlig styring for samfunnsinteresser på bekostning av selskapsinteresser, ihvertfall ikke i børsnoterte selskaper.

Norge har betydelig større statlig eierskap i næringsbedrifter enn sammenlignbare land. Eierskapet har utviklet seg ett selskap om gangen under ulike omstendigheter. Etter at Arbeiderpartiet ga opp statskapitalisme som ideologi, har vi ikke hatt noen politisk avklaring av begrunnelsene for statlig eierskap eller av innretningen av eierskap for vern om tungtveiende samfunnsinteresser.

Det er ikke rimelig å vente at Riksrevisjonen skal ta opp alle sider ved statlig eierskap, men Stortinget burde påminnes om at eierskapet også medfører andre utfordringer enn etikkontroll.

Nils Holme, Lillestrøm

Fotosyntesen gammeldags?

I sine nasjonale klimainnspill til FN planlegger mange land å gjenskape ødelagt skog og å plante ny skog. Ifølge Norad har for eksempel Etiopia ambisjon om å gjenskape 15 millioner hektar skog (1/6 del av landets totalareal) innen 2025. India og Kina skal tilsammen gjenskape 2,5 - 5 ganger Norges totalareal innen 2030.

I denne situasjon hvor togradersmålet ser ut til å ryke med god margin, fraråder imidlertid Naturvernforbundet å bruke skogplanting og bio-CCS som klimatiltak. De vil heller vente til i slutten av

århundre i håp om at noen finner opp nye smarte CO₂-fangstmetoder. Begrunnelsen er biologisk mangfold. Mange land hører heldigvis ikke på Naturvernforbundet og sannsynligvis med i hovedsak samme begrunnelse.

Norge, som langt ifra har oppfylt sine innenlandske CO₂-kutt mål, har for sikkerhets skyld engasjert det nederlandske instituttet PBL for å få råd om vi allerede nå bør plante mer skog og bruke mer bioenergi, såkalte negative utslipp slik Klimapanelet foreslår, eller om vi skal vente slik Naturvernforbundet ønsker. Ekspertene fraråder imidlertid å vente. Utrolig hva man trenger utenlandske eksperter til i et kunnskapssamfunn. For en mann i min alder er imidlertid

ikke Naturvernforbundets gambling noe problem, men som bestefar oppfatter jeg det totalt uansvarlig.

Mathias Sellæg, pensjonist, Namsos

Om jordvarme og oljebrønner

«Tenk om en kunne benytte kunnskapen og erfaringen oljeingeniørene har til å ta opp jordvarme og bygge krefteverk», skriver professor Oddrun Sæter, HiOA, i DN 20. november. Ja, vi kan det, og vi gjør det allerede. Utnyttelse av grunnvarme er en kjent og velfungerende teknologi. Grunn geotermisk energi,

varme fra solen lagret i de øverste 300 m i undergrunnen, varmer opp stadig flere privatboliger, forretningsbygg og offentlige bygg. Her pumpes varmt vann i bakken og sirkuleres rundt i rør, før det bringes tilbake i undergrunnen for en ny runde med oppvarming. En kostnadseffektiv og miljøvennlig løsning.

Dyp geotermisk energi er varme fra dypere nivå i undergrunnen. Dette er energi som dannes og lagres i fjellet ved radioaktiv nedbrytning av naturlig forekommende grunnstoffer i bergartene.

For å bygge kraftverk trengs geotermisk energi med høye temperaturer. Noen steder trenger smeltet stein og kokende vann opp i dagen i form av vulkaner og varme kilder. Slik er

det ikke i Norge (med unntak av på Jan Mayen og helt nord på Svalbard). For å hente opp tilstrekkelig varme til å kunne produsere energi, må vi bore dypt ned i undergrunnen, såpass dypt at det få steder her i landet vil kunne lønne seg. Men kunnskapen og boreteknologien kan eksporteres til andre steder rundt om i verden, og med det kan norske kunnskapsmiljø med erfaring fra oljebrønner i stor skala bidra til grønnere energiproduksjon.

Den totale mengde geotermisk energi på jorden er anslått til 3,5x10¹⁵ TWh - mer enn nok til å dekke verdens årsforbruk av energi i de neste 500.000 år.

Morten Smelror, direktør, Norges geologiske undersøkelse